

ARESTA

LA REVISTA DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE LLEIDA - IV ÈPOCA - NOVEMBRE / DESEMBRE 2008 - Núm. 96

ARESTA 96
NOVEMBRE-DESEMBRE 2008

2

TEMA DE PORTADA
MUNTANYES TURQUES
M. Lluïsa Huguet Recasens

6

BTT
ELS ORÍGENS DE LA BICICLETA
DE MUNTANYA
Oriol Cuadrat

8

ARTICLE
50è PESSEBRE A MUNTANYÀ
Josep Lluís Gàzquez

9

APUNTS I COMUNICACIONS

10

SEAM
SERRA DE LES AGUDES
Guillem Ullastre

12

ITINERARI EXCURSIONISTA 96
LA RUA-CASTELL DE TARAVAU
(VALL DE RIALB)
Manel Cortès i Joan Ramon Segura

14

GELL
ESPELEOLOGIA AL SEGLE XVIII
Lluís Pérez Freixinet

És de costum celebrar commemoracions anyals. En la nostra cultura, els vint-i-cinc, els cinquanta, els cent/s o mil/s anys marquen fites quasi obligades. Hom sent la necessitat de rememorar naixements i/o traspassos, quan es tracta de persones, i també percebem el neguit de fer-ho quan es tracta de fets o accions que, any darrere any, s'han anat reiterant.

Aquest any toca, per cinquantena vegada, que el Centre Excursionista de Lleida porti el Pessebre al cim d'una muntanya, cosa que ens complau i agrada fer sempre a tots els socis i sòcies, però aquest any encara més.

La perseverança i la fidelitat són conceptes essencials per poder festejar actes com aquest. Però sobretot cal algú capdavanter; un líder apassionat, treballador, constant i engrescador que ho faci possible. Si no hi és, les coses tendeixen a durar poc. En la commemoració que ara ens ocupa, aprofitem per retre un sentit homenatge a l'Àngel Gàzquez (epd) que complia a bastament amb el requisit d'un líder que, durant quaranta-vuit anys, ha estat l'ànima per dur el Pessebre al cim d'una muntanya. Any rere any, amb el seu entusiasme, ens ha sabut persuadir i ensenyar sempre racons curiosos a l'abast de tothom. Aquest any especial, que tant ens agradaria que ens hi guiés i acompanyés, malauradament, igual que antany, haurem de portar el Pessebre amb la seva absència.

Però Àngel, farem el pessebre plegats, perquè et durem en el record.

Gràcies.

EQUIP DE REDACCIÓ: Mercè Ciutat, Josep Lluís Gàzquez, Mercè Gàzquez, Dolors Llordés, Carmina Pardo, Carles Sàez, Núria Solé. DISSENY GRÀFIC: Josep Herràndiz. EDITA: Centre Excursionista de Lleida. REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ: C/ Comerç, 25. 25007 Lleida. Tel.: 973242329. Fax: 973234497. E-mail: cel@cel.cat INTERNET: <http://www.cel.cat> IMPRIMEIX: Arts Gràfiques Bobalà, SL. DIPÒSIT LEGAL: L-39-1958. Tirada: 1.200 exemplars. Publicació no lucrativa. El CEL no es responsabilitza de les opinions dels autors. Es permet la reproducció però amb l'esment de l'autor i l'origen. Subscripció de 6 números: 13 euros. Preu del número: 2,40 euros. Imprès en paper de cel·lulosa blanquejada sense clor. FOTO DE PORTADA: Ascendint al Mont Embler. Foto: M. Lluïsa Huguet.
COL-LABOREN:

LA PAERIA

Ajuntament de Lleida

Fundació Pública de la Diputació de Lleida

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

MUNTANYES TURQUES

Altiplà Iedigöller.
Foto: Rosa Aguilà

Fa un xic més de deu anys, una bona colla del Centre, encapçalats pel Jordi Gàzquez, ens vam endinsar en terres turques. En aquella ocasió ens acompanyaven esquís i raquetes amb l'objectiu d'explorar un racó de muntanya vora de la Mediterrània.

Era març, Setmana Santa, i la neu cobria generosament el massís anomenat Aladaglar o Antitaure (Taure). Van ser cinc dies intensos amb punt de partida a la vila de Demirkazik, a uns quants centenars de quilòmetres al sud d'Ankara i la sorprenent Capadòcia (vegeu l'*Aresta* núms. 32 i 33 de l'any 1998).

Entre els que hi vam ser sempre hem intercanviat un "hi hem de tornar".

Nova visita a Turquia

Turquia és famosa per la seva Istanbul, per la seva història, les seves restes arqueològiques, pels seus centres turístics..., però menys per les seves muntanyes. Tot i

això es pot dir que l'Anatòlia o Àsia menor és un espai plenament muntanyós. Recorrent el seu territori no deixa de sorprendre que, en espai de pocs quilòmetres i en plena costa mediterrània, s'aixequin cims de més de 2.000 metres. Més endins destaca la seva geografia puntejada de serralades i multitud de volcans superiors als 3.000 metres que senyoregen el paisatge.

El Taure, serralada formada al mateix temps que l'Himàlaia, abasta més de 1.500 quilòmetres en plena península de l'Anatòlia fins l'altiplà d'Armènia. D'ella neixen dos rius, l'Eufrates i el Tigris, essencials en la història de la humanitat.

Completant un repàs ràpid cal assenyalar volcans com el Hassan (3.267 m), l'Erciyes (3.917 m) o el Kaçkar (3.937 m). A més a més, la història i els fets polítics han comportat que en territori turc hi hagi ubicat, just a la frontera amb Armènia, l'Ararat (5.165 m), la muntanya de l'arca de Noé.

Cim de referència bíblica, situada en el Kurdistan turc, reclamat com a propi per Armènia, zona estratègica en

el vell període de la guerra freda, frontera amb l'antiga Unió Soviètica,... Tot plegat, un espai amb molts punts per ser conflictiu durant molt de temps. Muntanya tancada durant dècades a alpinistes, i oberta des de feia un "grapadet" d'anys, cridava a muntanyencs amb ganes d'endinsar-se en llocs remots.

Aprofitant, doncs, l'aparent calma de la zona: per què no anem a l'Ararat, passant abans pel Taure? La proposta, ben acollida ara per altres companys i companyes, ens portà a fer els preparatius amb temps, sobretot per la necessitat d'un visat especial concedit des del ministeri turc i tramitat a l'ambaixada a Madrid.

El programa prou atractiu ens havia de permetre recórrer mitja Turquia en la seva part oriental. Però no sempre els projectes poden completar-se. Si era evident que la zona portava uns anys de bonança que havien permès a grups de muntanyencs visitar l'Ararat sense problemes (vegeu *Muntanya*, núm. 875, febrer 08), enguany seria un mal any per l'Ararat. Només calia veure com en els catàleg de moltes agències d'aventura incloïen el programa a l'Ararat.

Ja havent iniciat el nostre viatge a Turquia, realitzant el "trek" previ, ens donaren la notícia que l'Ararat havia estat tancat. No hi podríem anar. Feia només unes hores el Partit dels Treballadors del Kurdistan (PKK) havia segrestat tres alpinistes alemanys en plena muntanya, en el campament situat a 3.200 metres. L'exèrcit turc iniciava les accions per alliberar-los i els grups d'alpinistes, presents a la muntanya, eren evacuats. El segrest dels alemanys va durar uns deu dies i finalitzà el 21 de juliol, quan semblava que l'exèrcit tenia assetjat el grup segrestador.

El Kurdistan

El poble kurd té una llarga i complexa història. És un poble amb identitat pròpia fragmentat, des del 1926, entre Turquia, Armènia, Iran, Iraq i Síria; una superfície similar a l'Estat espanyol, rica en recursos petrolers. Els anys vint van ser els del naixement de la Turquia moderna de Mustafa Kemal Atatürk, resultat de la recent desmembració de l'Imperi Otomà, i de la presència dels anglesos en la regió dirigint els processos de formació de les nacions actuals de la zona.

El grup al cim de l'Embler.

Foto: M. Lluïsa Huguet

Al llarg del segle xx el poble kurd ha desenvolupat un sentiment nacionalista que l'ha portat a reivindicar la seva personalitat en l'àmbit polític, i finalment també a través de la lluita armada, en un espai del món on la situació geoestratègica ho complica tot i més. Un total d'uns 25 milions de kurds, 12 milions en territori turc, viuen allò que s'anomena un "conflicte de baixa intensitat" o sovint un "conflicte oblidat".

La lluita política ha fet visible la "qüestió kurda" a escala internacional. Però l'acció armada del PKK l'ha desterrat a ser considerat un grup terrorista, segons marquen els canons del món actual. Els diferents grups polítics existents entre el poble kurd es debaten entre la reivindicació de la independència fins a la més moderada d'autonomia.

Els kurds han palpat la repressió: la presó o exili dels seus líders, la prohibició de llengua i cultura, atacs i violència,... La mateixa ONU ha fet referències al perill de genocidi del poble kurd. Hem sentit a parlar de la

repressió sobre la població kurda a l'Iraq en l'època de Sadam Hussein, fet que portà els kurds iraquians a veure la intervenció americana amb bons ulls.

En el conflicte del Kurdistan, doncs, s'hi poden trobar tots els components de la complexa política internacional i de la globalització; un racó de món on es conjuguen interessos de les grans potències, riquesa natural, violència, repressió, aliances, enemistats, persecucions, violacions de drets humans...

En tot això, les víctimes sempre són les persones que, dia a dia, s'escarrassen per viure en la màxima normalitat. Les viles properes a l'Ararat havien pogut, des de l'any 2000, viure de la presència i visita d'occidentals amb ganes d'ascendir una muntanya tècnicament assequible, però amb un gran significat.

Això de nou va quedar, esperem que per només un temps, paralitzat. Sembla que el tancament d'una televisió kurda a Alemanya i les mateixes desavinences entre sectors diferents dels grups kurds comportaren que es produís el segrest en un intent de fixar l'atenció sobre la seva problemàtica. Vist tot plegat, la notícia sorgí en la premsa internacional, però només per uns instants.

El massís de l'Aladaglar (el Taure)

El "trek" pel Taure (en arameu "muntanyes altes") ens va permetre, malgrat tot, poder descobrir part de la serralada on els cims esdevenen més altius. L'estiu al Taure és extremadament sec i força calorós i es va suavitzant en les cotes més altes. Fred i nevat durant gran part de l'any, a principis de juliol la neu ha deixat pas a una terra àrida, de paisatge lunar, d'aparença dolomítica, on l'aigua és pràcticament inexistent. Tot i així, les aigües subterrànies, les poques fonts naturals i els llacs a l'altiplà anomenat Iedigöller (set llacs) són el contrapunt que permet poder recórrer la muntanya.

Les agències turques que treballen al Taure han establert campaments estables i exploten les vetes d'aigua per oferir una estada força acceptable pel visitant.

Un aspecte important del Taure és l'existència d'un gran grapat de cims de més de 3.500 m d'alçada de parets dretes. El més alt, i de certa dificultat tècnica, és el Demirkazik (3.756 m). Prop d'ell destaquen el Kigil Kaia (3.725 m) i l'Embler (3.723 m).

L'alpinisme i l'escalada al Taure és molt recent. En les darreres dècades l'activitat s'ha desenvolupat mitjançant diverses rutes que muntanyencs i escaladors turcs han anat descobrint. L'hivern permet l'esquí de muntanya, sempre que es tingui en consideració l'acumulació de neu i els desnivells. Tot plegat potser l'època més agra-

Pujant a l'Embler.
Foto: Gemma Esteve

Vall cap a l'Embler.
Foto: Gemma Esteve

dable per fer-hi travessa han de ser el maig i juny, quan la neu hi és present; però juliol, agost i setembre resulta ser plena temporada, tot i ser més sec i calorós.

La nostra estada al Taure es va produir, aquest cop, a principis de juliol, fet que ens permeté recórrer la ruta pràcticament en solitari i trobar-hi encara un xic de neu. Només coincidírem amb grups reduïts d'alpinistes locals i pastors seminòmades.

En aquest sentit, el Taure et transporta a un món diferent; Turquia és un país de contrastos en l'àmbit humà, ja que conviuen la modernitat de les ciutats i les zones turístiques amb la vida ruda i dura de món rural. Així, al Taure es coincideix amb grups de seminòmades que pasturen els seus ramats de xais a més de 3.000 m durant l'estiu turc; els pastors en les seves senzilles "iurtes" i, a vegades, amb la família en ple, són l'expressió d'una forma de vida que perdura en el temps i que no deixa de ser una constant en molts indrets del món.

Trescar pel Taure

La ruta més habitual del "trek" es pot recórrer al llarg de cinc dies, dels quals dos són els més impressionants. Les jornades inicials es realitzen per l'àrea més meridional on es tresca per l'altiplà Alaca, la vall d'Emli i les pastures d'Eznevî i arribar als 2.000 m del campament Sokullupinar.

La tercera jornada comporta un bon esforç. Cal superar els vora 1.700 m de desnivell que porten al pas Celikbuyduran (3.400 m) i ascendir al mont Embler (3.723 m).

La panoràmica des de l'Embler esdevé una mirada a la fèrtil plana de l'Anatòlia, més enllà del Taure, i al gran altiplà Iedigöller o dels set llacs a 3.000 m d'altitud. Prop, el Demirkazik presideix un espai de grans dimensions amb cims de 3.000 m de parets vertiginoses.

Revivien els records. Feia onze anys la nostra colla havia intentat ja aquella ascensió a l'Embler, però el mal temps ens va fer desistir; ara dalt el cim, de nou, el Guiver tornava a ser entre nosaltres.

El nou campament està ubicat en ple altiplà prop del llac principal amb els seus riuets, sota els 500

metres de paret del mont Direktas (3.510 m).

La quarta jornada obliga a superar un coll de 3.400 metres i un descens de 1.300 metres per la vall anomenada Akçay per arribar a la zona d'acampada del llac Karagol. El darrer dia de camí, retorn a la base de la serralada a la vila de Demirkazik (1.400 m).

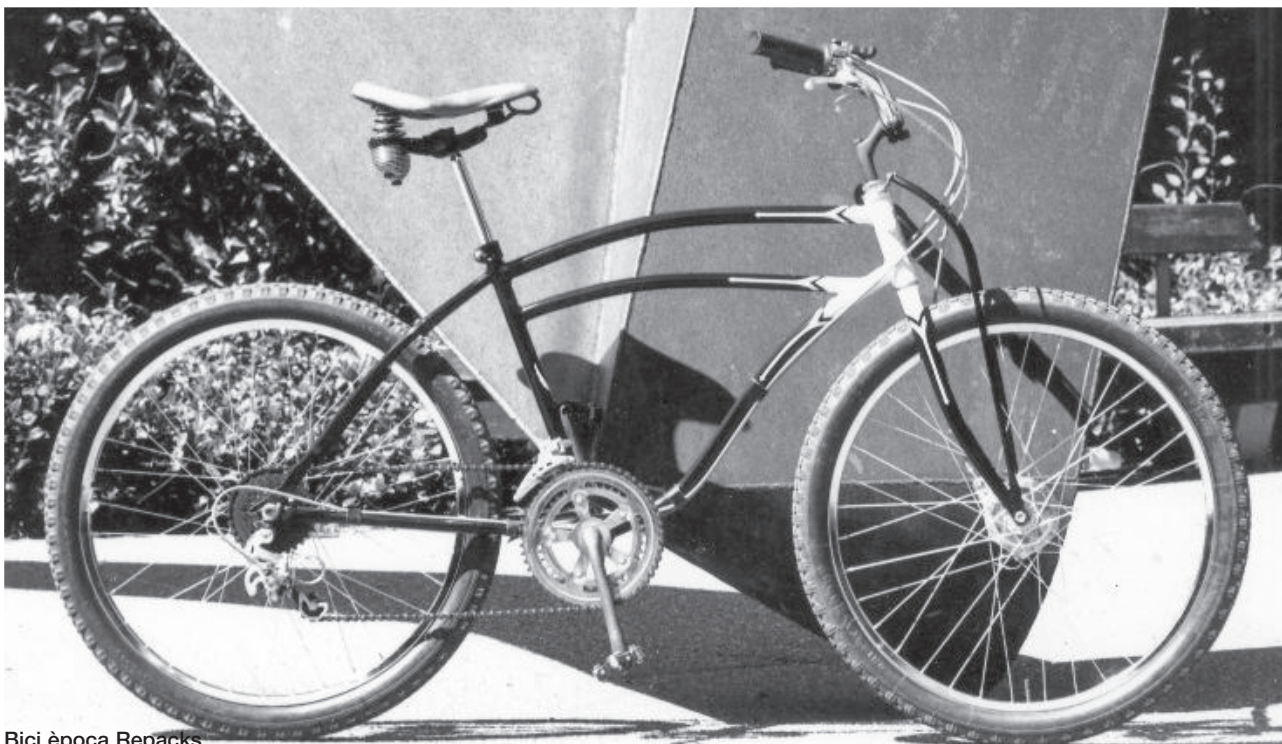
Tot seguit havíem d'agafar un tren per traslladar-nos a Erzurum i iniciar la segona part del viatge al nord-est de Turquia. L'aclimatació havia estat força completa al Taure, però aquest cop l'Ararat havia d'esperar.

Malgrat tot, seguïrem viatge descobrint altres paratges del país, que juntament amb la prèvia visita a la Capadòcia va conformar el nostre periple turc. De fet, l'interès de Turquia és divers i contrastat i mereix ser visitada, tot i la seva difícil situació.

Hi vam ser del 5 al 20 de juliol: Anton Tarragona, Rosa Aguilà, Jordi Timoneda, Eugènia Torreguitart, Salvador Capdevila, Gemma Esteve, Elisenda Blanch i jo mateixa.

Un esment i un agraïment a l'agència turca SOBEK que, per segona vegada, ens va oferir el seu coneixement del país i de les seves muntanyes.

M. Lluïsa Huguet Recasens. Agost 2008

Bici època Repacks

Els orígens de la bicicleta de muntanya

Quins són els orígens de la bicicleta de muntanya (btt o mtb) com l'entendem avui en dia? Perquè, en té alguns? Es va "inventar" en algun moment? De fet, anar amb bicicleta per camins sempre s'ha fet, simplement perquè abans no hi havia carreteres. Però sí que és cert que hi va haver un moment en què l'evolució de les bicicletes va portar a crear-ne unes que servissin per poder circular per la muntanya o camp a través, i si ens posem a remenar, la història és prou interessant i fins i tot té part de llegenda.

La primera referència que es pot trobar són els Buffalo Soldiers, infanteria que a principis del segle XX van provar bicicletes camp a través de cara a un ús militar. Van anar de Montana i Missouri fins a Yellowstone i tornar, tot un repte.

N'hi ha que consideren que la primera bicicleta de muntanya la va realitzar John Finley Scott l'any 1953, també als Estats Units. John va modificar una bicicleta del temps amb pneumàtics amples, manillar ample, canvi de marxes i frens cantilever. Però era massa aviat perquè algú entengués la seva afecció. Vint anys després, col·laboraria amb Gary Fisher en la comercialització de les primeres btt. Se suposa que va morir assassinat l'any 2006, però no es va trobar mai el seu cos.

Per arribar al punt clau hauríem de canviar d'època, però no pas de lloc. Ens hem de situar als anys setanta ame-

George Newman. Repack 1976

ricans i més concretament a Marin County (Califòrnia), nom lligat per sempre més amb l'aparició de la btt. Els primers que es van atribuir l'honor de ser els pioners de les btt van ser quatre noms, alguns dels quals sonaran a qualsevol afeccionat: Tom Ritchey, Gary Fisher, Joe Breeze i Charlie Kelly. Aquesta i altra gent van començar a "retocar" les seves clàssiques bicicletes per poder dur a terme esbojarrades curses de descens, com la històrica Repack. Es passaven la setmana retocant les bicis al garatge i provant en les curses si aguantaven el tracte inhumà d'un descens per pistes i tallafocs. Potser aquesta és l'especialitat dels americans, "alliberar" els esports i treure'ls de les rígides doctrines de la competició i l'entrenament; simplement passar-s'ho bé. De fet Gary Fisher va ser expulsat de les curses de carretera per portar els cabells llargs. Us els podeu imaginar, doncs: vestits amb texans i botes i baixant com a kamikazes. Les

I wish They All Were California Klunkers... (Continued from Page 12)

vetustes bicis anaven tan al límit que el greix dels eixos s'evaporava en una o dues baixades i l'havien de re-engreixar, i d'aquí ve el nom de Repack. Paral·lelament i sense cap tipus de connexió, en altres llocs dels Estats Units, especialment a Crested Butte (que hauria de sonar també a qualsevol biker o esquador) es feien curses i travesses amb bicis similars com la Fat Tire Bike Week o la Pearl Pass (on es travessaven les Elk Mountains de Crested Butte a Aspen).

Però aquestes idees o solucions per adaptar les bicicletes especialment per la comunitat de ciclistes de Califòrnia van tenir un detonant, un punt d'inflexió que va marcar l'evolució. I aquí comença la curta llegenda dels Cupertino Riders.

L'1 de desembre de 1974, se celebrava a Marin County un campionat de ciclocross on participaven G. Fisher, J. Breeze i C. Kelly (i poca gent més). A la sortida van aparèixer un grup de ciclistes amb unes estranyes muntures amb pneumàtics enormes, frens de tambor possiblement de moto i manetes de canvi al manillar. Que se sàpiga, eren les primeres bicis de muntanya en què s'utilitzava el canvi, i mai no s'havien vist les manetes a dalt al manillar. Després no se'n va saber res més, però se'n va parlar durant molts anys.

Fins a principis dels anys vuitanta no es van començar a fabricar bicicletes de muntanya, però sempre a petita escala. Joe Breeze fabricava "Breezers". Gary Fisher i Tom Ritchey fabricaven unes bicicletes més semblants a les d'avui, amb components ja específics, i van crear la marca Mountain Bikes que més endavant va passar a ser Gary Fisher Bicycle Company. Es venien a 1.400 \$. El 1982 Mike Sinyard de Specialized va començar a fabricar en massa bicicletes de muntanya (fabricades a Japó), que eren còpies dels quadres de Tom Ritchey. Era la primera Specialized Stumpjumper. A principis dels noranta es van popularitzar a Europa i la resta del món. D'aquella època tots recordem les populars sortides estivals del Centre els dijous a les 16 h on de vegades ens arribàvem a reunir cinquanta o més ciclistes. Des d'aquí l'evolució de les bicicletes no ha parat fins avui dia, en què cada vegada les bicicletes són més especialitzades (XC, Enduro, Freeride, etc.).

L'any 1994 Tom Ritchey va parlar amb un home que deia conèixer gent que feia molts anys havia utilitzat

BTT

aquelles bicicletes velles que ara tenia al seu garatge. Un any després va rebre una carta d'un tal Russ Mahon, amb les fotos del grup de ciclistes de la cursa de l'any 1974 (els Cupertino Riders!) on fins i tot es veu el grup de Gary Fisher mirant enrere sorpresos per aquelles revolucionàries bicicletes. Finalment havien aparegut, i això que Joe Breeze els havia estat buscant insistentment. Els Cupertino eren un grup de deu ciclistes que es dedicaven també a fer descensos per carreteres i camins amb bicicletes adaptades, però l'any 1975 es van separar perquè van anar a viure a llocs diferents de l'estat. Joe Breeze diu " Si els Cupertino Riders mai no haguessin vingut a Marin el desembre del 1974, les coses potser no haurien progressat com ho van fer". Una llegenda feta realitat.

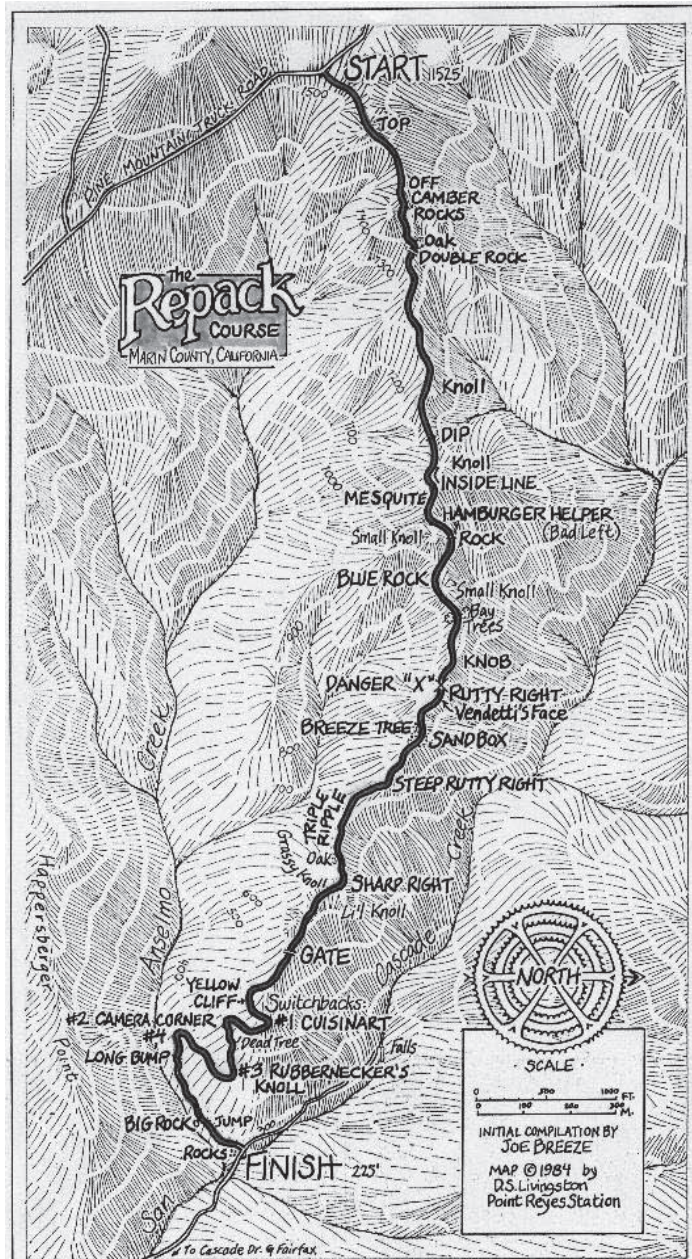
Podeu trobar més informació i fotografies de l'època a:

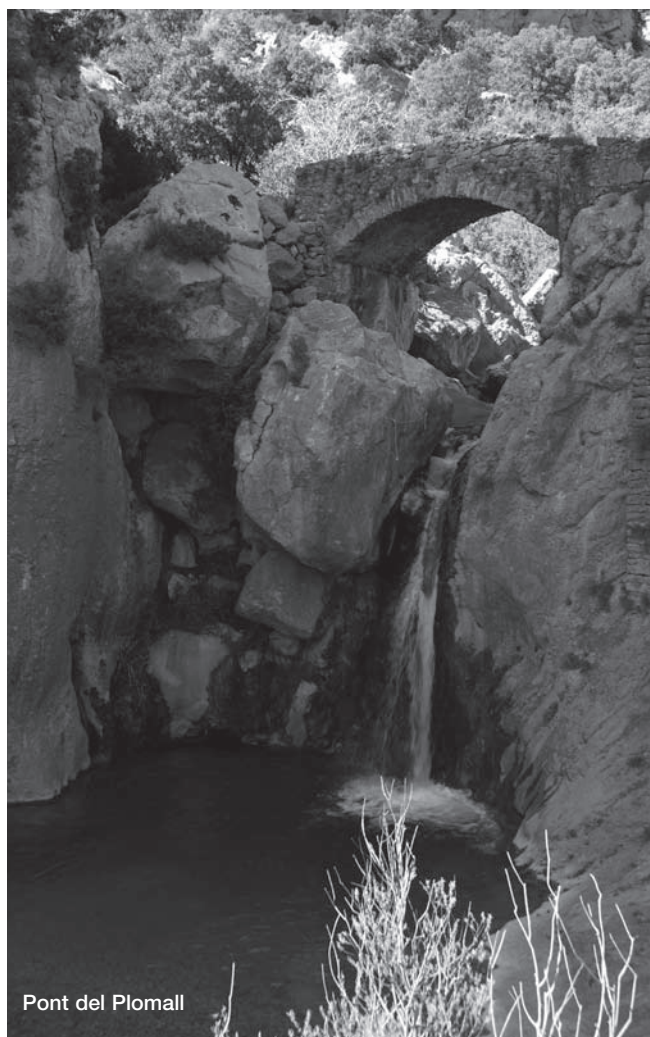
<<http://www.sonic.net/~ckelly/Seekay/index.htm>>

<<http://www.mtnbikehalloffame.com/page.cfm?pageid=3>>

<<http://clunkers.net/index.html>>

Oriol Cuadrat. Agost 2008

50è Pessebre a muntanya: ermita de la Mare de Déu de Carrànima

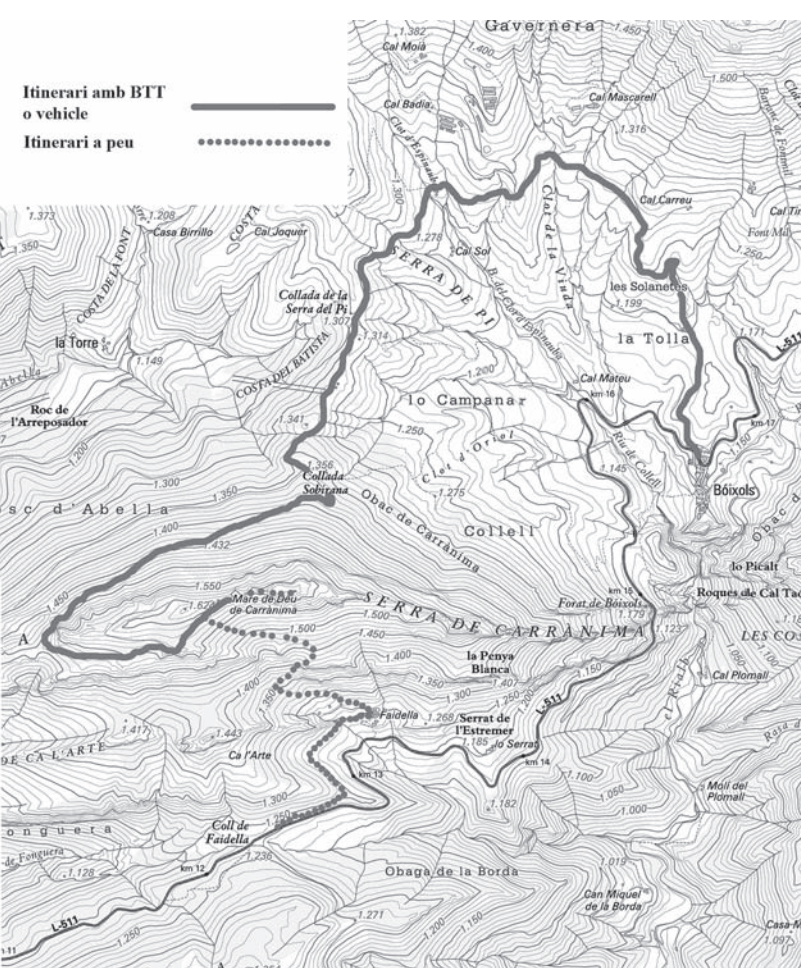
Ja s'atansa Nadal, i amb ell la tradicional sortida del Pessebre a Muntanya; any rere any, i aquest serà ja el que en fa cinquanta, hem anat portant el pessebre, primer al cim d'una muntanya i després hem adaptat l'excursió a fi de posar-la a l'abast de tots els socis i amics del Centre que hi són fidels. Així doncs a l'hora de decidir el lloc cal tenir en compte diferents factors com la durada i dificultat de l'excursió, la distància des de Lleida, la possibilitat d'accés amb vehicle, BTT, etc.; això i l'antiguitat de la sortida fa que cada cop se'ns faci més difícil trobar un lloc inèdit per portar el Pessebre, i n'haguem de repetir algun. Malgrat tot, i com que la memòria és fràgil i la mà de l'home ho transforma tot, per bé o per mal, molts d'aquests llocs no s'assemblen gaire als llocs on vàrem anar ara fa una colla d'anys. Aquest és el cas del lloc

triat enguany, l'ermita de la Mare de Déu de Carrànima, a ponent de la vila de Bòixols, el dia 21 de desembre.

Itinerari

Per arribar-hi deixarem els vehicles al coll de Faidella, al quilòmetre 12,350 de la carretera d'Isona a Coll de Nargó, on hi ha una bona esplanada, per anar caminant fins a la casa de Faidella, reconvertida en allotjament de turisme rural; sobretot no passeu amb vehicle per la pista ja que no hi ha lloc on aparcar en tot el camí. Just abans d'arribar a la Casa prendrem a l'esquerra una senda que remunta fins al capdamunt de la serra de Carrànima, enllaçant amb la pista que ve de Bóixols per seguir-la fins a la seva fi. Des d'ací un camí arranjat amb

Itinerari amb BTT
o vehicle
Itinerari a peu

escales i baranes ens du fins l'esplanada de l'ermita, amb una panoràmica magnífica si el temps acompanya.

Text i fotos: Josep Lluís Gàzquez

ARTICLE

Dades tècniques

Itinerari a peu:

Recorregut: 2.600 metres, desnivell: 380 metres, temps aproximat: 1 hora.

Itinerari BTT:

Recorregut: 6.550 metres, desnivell: 465 metres.

Programa

- 08:00 Sortida de Lleida
- 08:45 Parada a esmorzar a Cubells
- 10:45 Inici caminada des del coll de Faidella
- 12:00 Plantada del Pessebre
- 13:00 Dinar

Després de l'àpat de costum aquells que els sobri una mica de temps poden aprofitar l'avinentesa per visitar el pont del Plomall, al fons de l'afrau que es troba a migdia i a sota del poble de Bóixols, en un marc incomparable.

V I D A D E L C E N T R E

Apunts i comunicacions

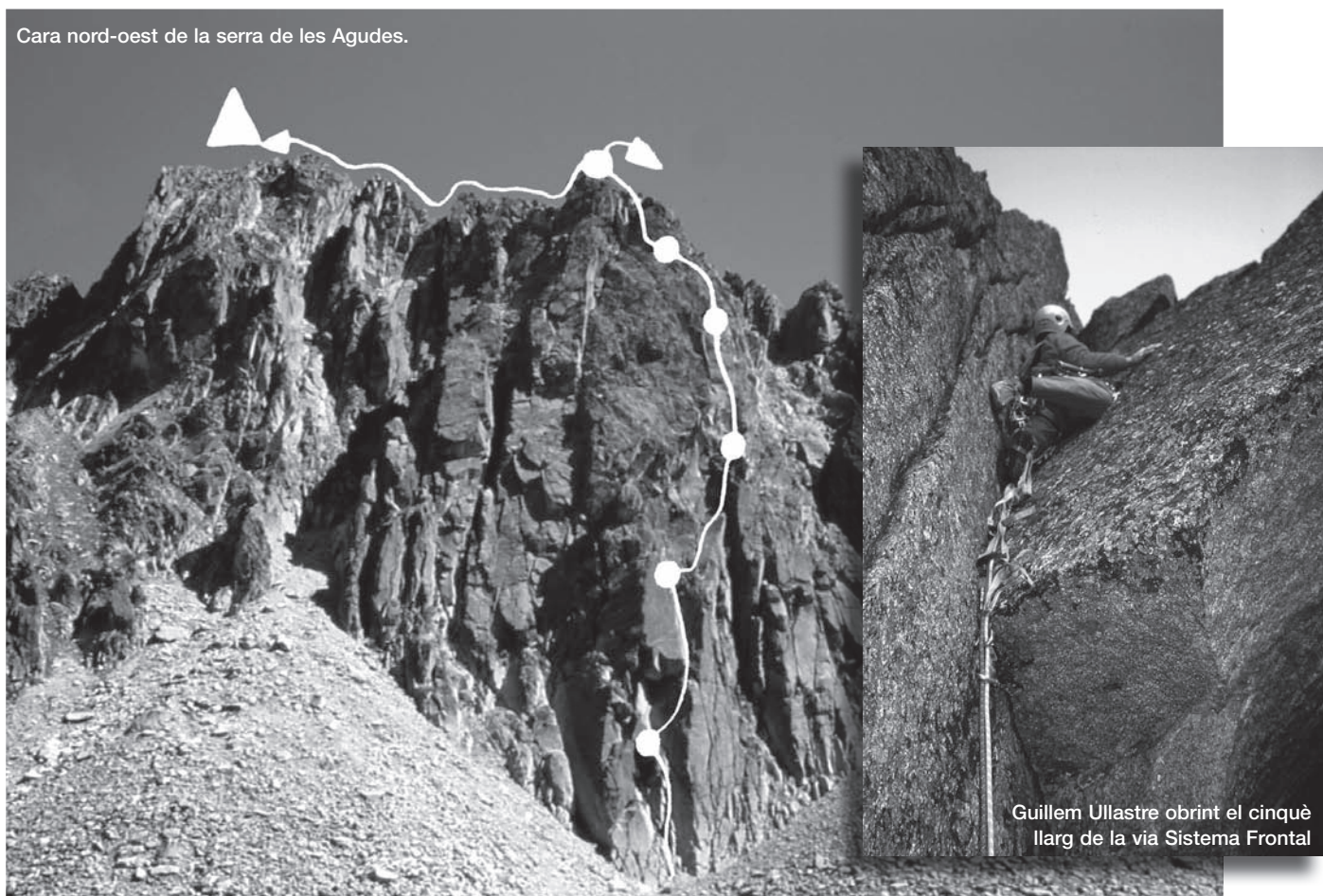
Llibres de nova adquisició

- **Cuida-les, Chomolungma. Catalanes al sostre del món.* De Sílvia Ferrandis. Donació de Feliu Izard.
- **Montes de Navarra. Guía completa de todas las cumbres.* De Juan Mari Feliu.
- **Cerdanya. Cadí-Moixeró, Puigmall, Carlit, Puigperdrós, Tossa Plana de Lles.*
- **Tocando el vacío.* De Joe Simpson.
- **Mallorca: una isla de contrastes.* De Pep Ribas i Blas Guevara.
- **Ordesa y Monte Perdido. Guía montañera.* D'Alberto Hernández i Alberto Martínez.
- **100 cumbres del Pirineo Aragonés. Guía montañera.* De David Atela.
- **Alpes Occidentales. Trekking y alpinismo.* De Hilary Sharp.
- **Aneto. Guía montañera.* D'Alberto Hernández i Alberto Martínez.
- **Muntagne Noste núm. 23. Donne e montagne.* Donació de Feliu Izard.
- **Cels de safir. Les ascensions catalanes més emblemàtiques als 14 vuitmils.* D'Eduard Sallent.
- **Refugios de Pirineo. Travesías circulares.* De Luis Alejos.

Serra de les Agudes

(1r pic, 2.740 m): cara nord-oest

Via sistema frontal (250 m, 6a-AI)

En el límit nord-oriental del Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici (Pallars Sobirà), es troba la serra de les Agudes d'uns dos quilòmetres de longitud. En aquest magnífic i salvatge indret, vam dur a terme, a finals de l'estiu del 2006, la primera ascensió absoluta a la cara NO del 2n pic (via EL NAS DE PEDRA, G. i F. Ullastre) després d'haver explorat les possibilitats de fer-hi alguna nova escalada.

El mes d'agost del 2007, animats per l'èxit de l'any anterior, vam tornar a la zona i aconseguírem una nova primera ascensió absoluta —fet cada vegada més inusual en els temps que corren— a la també cara NO, però aquest cop, del 1r pic d'aquesta serra pirinenca.

La nova via, que anomenàrem SISTEMA FRONTAL i

que segueix un marcat sistema de fissures, és bonica, homogènia i corre per un granit molt bo. Les possibilitats d'escalar en lliure els trams d'artificial són moltes, especialment el del cinquè llarg.

Primera ascensió:

9/8/2007 per Ferran Ullastre (SEAM) i Guillem Ullastre (SEAM)

Material: tascons, friends (del 0 al 3,5) i bagues.

Equipament: 1 clau i 5 bagues.

Roca: granit.

Època: estiu.

Aproximació: en sortir d'Esterri d'Àneu, agafem l'antic tram de la carretera del Port de la Bonaigua. Deixem el vehicle en un aparcament habilitat a la part inferior de la vall de Cabanes. Prenem un sender molt marcat (cartell indicatiu a l'inici) que remunta, al principi, per l'esquerra hidrogràfica del riu de Cabanes. Un cop a l'estany Negre de Cabanes (possibilitat de bivaquejar

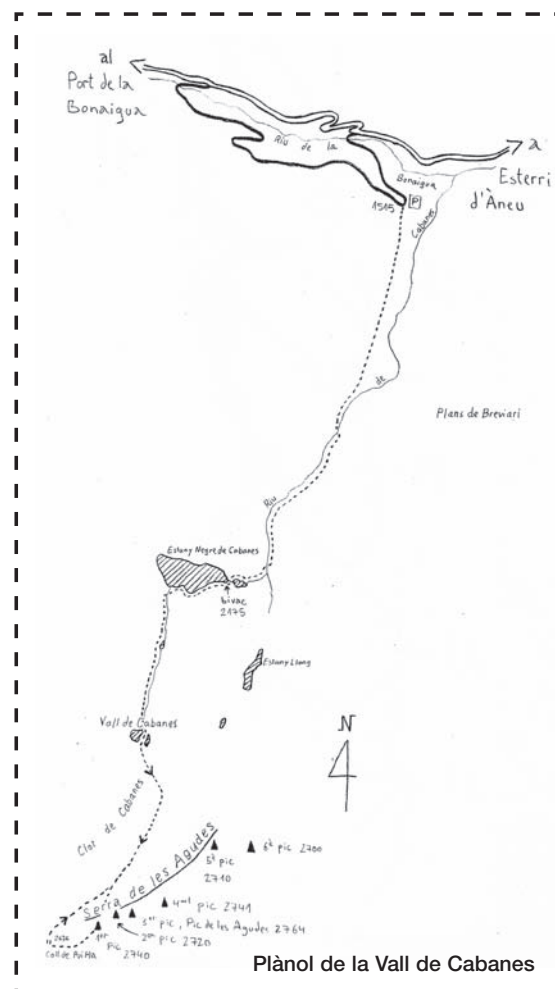
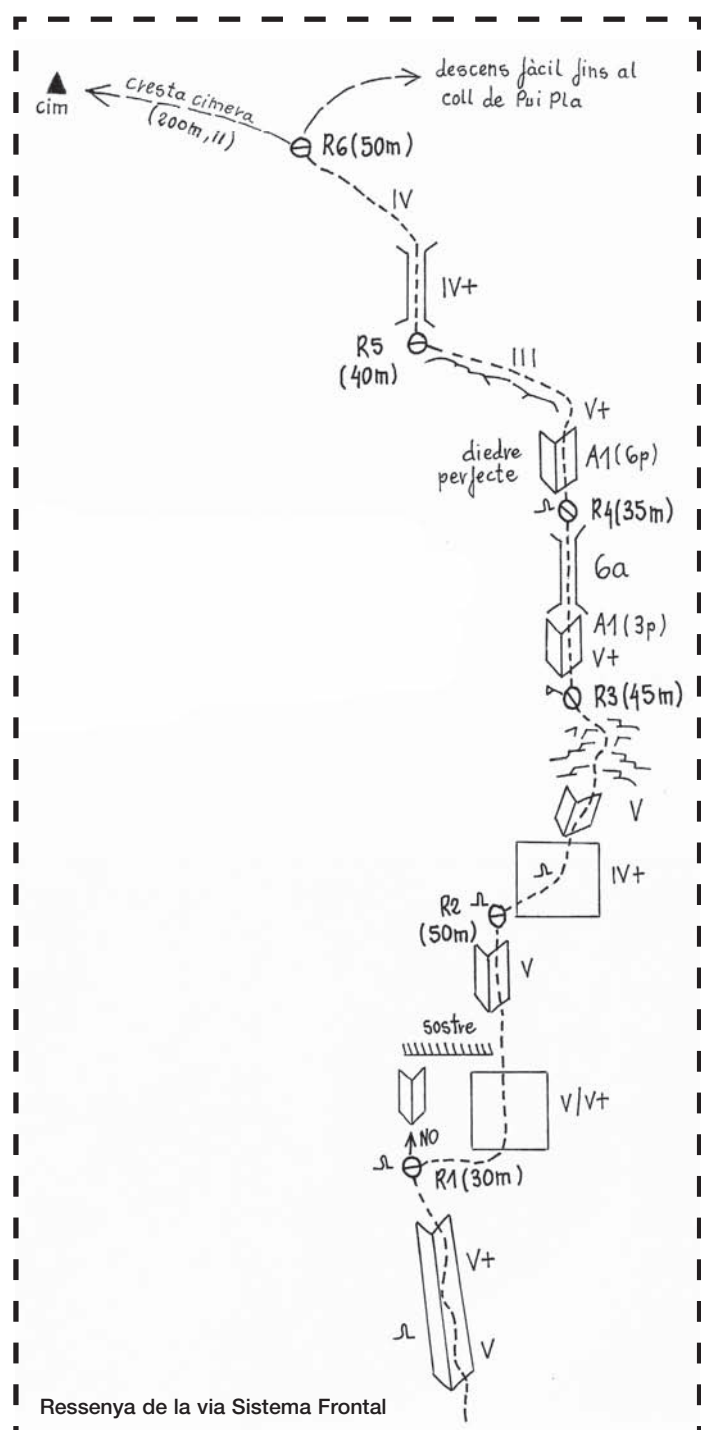
sota un gran bloc), cal vorejar-lo per la riba sud i continuar pujant per la vall fins al clot de Cabanes per arribar finalment al peu de la serra de les Agudes (3 h 30').

Descens: un cop al cim, descendim cap al sud (aproximadament) i després flanquegem cap a l'oest fins al coll de Pui Pla. Baixem per l'evident canal que duu al Clot de Cabanes i reprenem el camí anterior fins a l'aparcament (2 h 30').

Cartografia: I.C.C. 1/50.000 PALLARS SOBIRÀ; Ed. Alpina 1/25.000 SANT MAURICI.

Nota: agraeixo l'ajut del Ramon Pach per haver digitalitzat els texts i les imatges de les quatre fitxes d'escalada que hem publicat darrerament a la nostra revista; aprofito també per dir que l'autor dels croquis de les vies és el meu germà Ferran.

Guillem Ullastre

Itinerari excursionista núm. 96: la Rua-Castell de Taravau (Vall de Rialb)

La Rua és un llogarret, avui despoblat, estratègicament situat a la part alta del curs del riu Rialb, aigües avall del Forat de Bóixols. Aquest sector és encara poc visitat pels excursionistes, malgrat la seva bellesa, que és resultat d'una harmoniosa combinació de massa forestal (pins, alzines, roures i faigs) i imponents penya-segats, a més de la solitud i el silenci que hi regna.

Accés: per la carretera L-511 d'Isona a Coll de Nargó. Al coll de Faidella (km 12,2) es deixa la carretera prenent una bona pista de terra en direcció SE. Cal estar atent als rètols indicadors, perquè hi ha diversos trencalls:

1 km. Es deixa a mà esquerra el que baixa a can Miquel de la Borda i el Plomall, al fons del Forat de Bóixols, seguint recte.

1,7 km. Coll d'Espina o de cal Curt (1.256 m) i bifurcació: a mà dreta neix la pista a Siall i Biscarri (amb un trencall que s'enfila al cap de la serra i mena al coll de Comiols, només a l'abast de vehicles tot terreny). A partir d'aquí, la pista empitjora, i els vehicles de turisme l'han de seguir amb molta cura. Cal anar per l'esquerra, en direcció a la Rua (cartell), perdent altitud vers el fondal del riu Rialb, tenint a mà dreta

els cingles del serrat d'Estadella, mig amagats pel bosc (pins, roures i alguns faigs).

2,3 km. Es travessa la rasa o torrent de coll d'Espina.

3,5 km. Cal Notari, amb una bona perspectiva del pintoresc llogarret de la Rua, estintolat dalt d'un serrató voltat de cingles, a la manera de Siurana, en un paratge que sorpren per la seva bellesa i solitud. Una tanca barra l'accés als vehicles. La pista segueix, ja només recomanable als vehicles tot terreny.

5,5 km. La Coromina, lloc també conegut per *el Petrolí*, per haver-s'hi fet anys enrere unes prospeccions (infructuoses, per sort per a l'entorn). Actualment hi queda una gran plataforma de formigó, passada la qual segueix la pista que, seguint de prop el curs del riu, va cap al Cerdanyès i el Mas Barrat, arribant a enllaçar amb la carretera C-1412 entre Folquer i Ponts. Som en un racó ben perdut i amagat, i això no és cap exageració: només cal veure l'extensa explicació que ha calgut per arribar-hi.

Itinerari a peu: Uns 30 metres abans de la plataforma, surt a mà dreta el trencall que puja al Convent. Podem aparcar el vehicle a l'entrada d'aquesta pista, per la qual comença l'excursió a peu. Prenent, doncs, aquest trencall més precari, que puja en direcció S, a poc a poc veurem com s'eixampla la

visió, tancada a llevant pel Serrat del Tossal Negre, a l'altre costat de la vall del Rialb. Curiós contrast de noms, tossal Negre i Rialb (riu Blanc). A la nostra dreta (W) s'alça la cinglera de Roca Blanca i tossal d'Estadella, en la qual no s'endevina cap pujador factible.

0,20 h. Baixa a mà esquerra un corriol que sembla portar a la casa de Cirera.

0,30 h. El Convent (1.193 m), a mà esquerra i immediat a la pista, del qual només en queda un munt de ruïnes. UTM: 347.667 E i 4664.715 N. Esplèndida visió de la vall del Rialb, tancada al N per la serra de Carreu. Aquí acaba la pista, i cal prendre un corriol poc visible a causa

La Rua, llogarret que, a l'estil de Siurana, s'arrapa al cap d'un cingle, dominant el curs del riu Rialb

de la vegetació invasora, que planeja o puja suaument, sovint suportat per marges de pedra seca, tot revoltant la immediata barrancada i que s'apropa al cap de la serra.

0,47 h. Bonic grau que dóna accés a la carena del serrat d'Estadella.

0,50 h. Coll de Prat o collada de Barraques (1.273 m). La carena és desembarassada a partir d'ara. Cal anar a trobar, un xic cap a ponent, una pista carenera que ve del Cimadal i seguir-la cap al S, en suau baixada (no està indicada al mapa de l'IGC). S'arriba al Planàs (1.173 m), un gran eixamplament carener. La pista segueix més o menys cap al S, sense allunyar-se gaire de la carena. A mà dreta es té el feréstec barranc del Cerdanyès.

1,27 h. Casa de Barraques (1.091 m) en plena carena, deshabitada però encara dempeus. UTM: 347.602 E, 4662.853 N. És l'únic aixopluc en tot el recorregut, i pel seu emplaçament dominant gaudeix d'una esplèndida vista a tot el contorn, especialment sobre el Serrat de Castilla, que s'alça espatat al SW, com una colossal nau de roca. Al S, a nivell inferior, es veu la curiosa silueta del castell de Taravau. Cal anar a trobar un camí (força esborrat) que baixa travessant les abandonades feixes a encaixar a nivell inferior la carena, i la segueix en direcció SE, perdent altitud. Es creua un ample camí que baixa cap a mà esquerra, sense deixar la carena.

1,55 h. Coll de la Canalissa (923 m). A mà esquerra hi ha el baixador del mateix nom, només aconsellable als muntanyencs experts, que duu al fons de la vall. La carena guanya altitud i s'enfila sobtadament per formar l'encinglerat turó del castell de Taravau, de conglomerats montserratins, mentre que fins aquí el terreny era de natura calcària. El dit turó és inaccessible des d'aquest costat. Cal seguir avançant cap al S, tenint a tocar i a mà esquerra el cingle, en el qual es baden algunes balmes, fins que, arribant al nervi de la muntanya es revolta i, seguidament, es puja en direcció nord, cap al cim. Un emmurallat tanca el recinte (potser les restes d'un *oppidum* medieval?), amb una única portella que permet el pas. Segons conta la gent del país, aquest emmurallat els servia antany per tancar el bestiar quan s'havien d'allunyar de la contrada. Una petita ruïna, a l'esquerra, és tot el que resta de la capella de Sant Joan. El cim culminant del turó és constituït per un grony de roca, accessible per un petit grau.

2,35 h. Turó del Castell de Taravau (988 m). Al cim no hi ha cap indici de construcció, però en documents medievals s'esmenta el *Castrum Taravali* com a termenal del castell de Benavent. Magnífica vista a tot el contorn destacant, a ponent, els masos del Cerdanyès i de cal Batalla, dominats per l'imponent Serrat de Castilla. Retrocedim

pel camí de vinguda fins al mas de Barraques. Per cert, cal advertir que als terrenys del proper mas del Cerdanyès hi solen pasturar toros: cal anar amb compte. Tornarem enrere, seguint el caminó i a peu de cingle fins al coll de la Canalissa per remuntar després cap a la visible casa de Barraques.

3,45 h. Casa de Barraques (1.091 m) on, sense agafar la pista de vinguda, cal cercar en direcció N i a nivell un xic inferior, un camí que primerament segueix les feixes abandonades, i després, planer, travessa per entre el bosc. No és fàcil veure'l a primera vista, però un cop trobat és evident. Es revolta el barranc del Castellet, cap a unes visibles ruïnes adossades a la roca, al nostre mateix nivell. Un cop s'hi arriba, tenim un penyal a llevant, el cim del qual assolirem grimpant des de l'immediat collet, ajudats per unes alzines al costat de mà esquerra.

4,05 h. Castellet de Barraques (1.109 m), del qual només resten els murs enderrocats. UTM: 347.638 E, 4663.464 N. Era possiblement una torre de guaita, auxiliar del castell de Taravau, i com els altres llocs dominants que hem visitat en aquest recorregut, la seva vista local és magnífica. Cal davallar amb cura per retornar al collet, al peu del penyal, i pel costat obac (N) d'aquest collet, continua el camí, ara força perdut enmig de l'esponerosa vegetació. En començar, baixa uns metres cap a mà dreta, però ben aviat gira a l'esquerra, ja més fressat (cal posar atenció a les esparses fites) revoltant la capçalera del barranc de Catabundo, al peu dels cingles, en franca baixada. Es fa cap a una pista precària, que se segueix avall. Poc després, s'enfila a mà esquerra un camí que puja a la collada de Barraques.

4,40 h. Font de la Rasa (915 m), bruta i descurada, a frec de la pista i al lloc on aquesta creua el barranc que baixa de les altures del Convent. Al costat de la font s'alça un roure descomunal, lamentablement no catalogat. Seguim la pista, que a partir d'ara puja regularment. A cosa de deu minuts, veurem a mà dreta, a nivell inferior, la casa de Cirera, antany molt important i avui en ruïnes. Passem a frec d'un filat que protegeix una tofonera dels senglars.

5,05 h. Unió amb la pista principal de la vall del Rialb que, abans, havíem deixat a l'indret del Petroli. Seguim en direcció N la pista unificada.

5,25 h. El Petroli, prop d'on tenim el vehicle esperant.

Cartografia: Instituto Geográfico Nacional, escala 1/25.000. Full 291-I GAVARRA.

Manel Cortès – Joan Ramon Segura

Espeleologia al segle XVIII

L'Indret on s'obre el H3.1

Per molt que l'inici de l'espeleologia es marca amb les primeres exploracions d'en Martel a Bramabiau, l'any 1888, no hi ha dubte que molts antecessors d'ell s'havien interessat per l'exploració subterrània, encara que potser sense la perseverança i la metodologia que en Martel va endegar en les seues exploracions.

En llibres del segle XVII ja es descriuen cavitats com el Forat de l'Or a Terradets (Roig y Jalpí, Juan Gaspar: *Tratado de las excelencias, y antigüedades del Priorato de Santa Maria de Meyà, en el Principado de Cataluña*. Girona, Geroni Palol, 1668). Igualment els companys de l'espeleoclub de Gràcia estan preparant pel proper numero d'*Exploracions* un article sobre les activitats subterrànies a la Noguera i al Pallars Jussà al segle XVIII.

Esperem que aquesta breu introducció sigui suficient per asserenar els ànims de l'espeleòleg, que de vegades es veu superat per troballes que li fan trontollar algunes

qüestions preestablertes. A banda de les descobertes arqueològiques que de tant en tant apareixen, o les restes d'algun succés luctuós ocorregut en algun avenc, la que aquí explicarem té més a veure amb activitats de llarga durada en recerca industrial, treballs suposadament d'interès econòmic fets sota terra al segle XVIII.

Després de muntar la tenda, mengem alguna cosa d'una esgarrapada. Pel matí hem pujat per la vall carregats com a rucs i ara ja ho tenim tot a lloc. El cel és ras, tenim per endavant quatre dies per explorar més primeres de les que podrem fer, estem a Pirineu fent espeleo, gaudint.

Decidim començar per una plataforma on tenim localitzats un parell de forats que de ben segur ens ompliran tota la tarda, a més a més en un d'ells s'hauran de fer alguns treballs de desobstrucció per acabar d'ampliar la boca. Remuntem els tres-cents metres de desnivell que ens separaven del campament, fins a una visible dolina

amb una entrada que s'obtura de seguida. Per sota, al costat d'un pany de paret tombada, una minsa obertura comunica amb una primera vertical. Al cap d'una estona de picar amb el martell i l'escarpa, i de remenar alguns blocs, aconseguim el suficient espai per poder-hi penetrar. Clavem un spit a la paret i utilitzem un pont de roca per fraccionar. El Ramon tira avall amb un quaranta. Quan als pocs metres fa peu en el primer ressalt, comenta tot content: "Això se'n va avall". Passen uns minuts, fins que el torno a sentir, no sense difi-

Aquell era l'inici d'una immillorable tarda de setembre.

cultats, diu: “lliure”, i que baixi més corda. Superada la boca, el pou guanya dimensions ràpidament. El primer ressalt està a uns sis metres, després el pou canvia de direcció, agafa unes seccions regulars i perd verticalitat. Davallant, el primer que sorprèn és el recobriment de les parets, els racons estan ocupats per pedres amuntegades, que si no fos perquè som on som i pel que hem hagut de fer per entrar, farien pensar. El pou continua baixant amb les mateixes característiques fins a un pas estret on es converteix en una rampa molt pronunciada que dona al segon pou, que és on està el Ramon. A partir d'aquí s'acaben les pedres a la paret, però un fals moviment d'un dels blocs del terra provoca un corrent de pedres, alguna petita s'escapa avall. Per sort, el segon pou es troba en un nou canvi de direcció i les pedres s'aturen just al costat abans de precipitar-se. Dic al Ramon que pugi, mentre jo m'assec al terra inclinat, intentant estabilitzar el desgavell. Ell encara està al·lucinant amb el pou pel qual estava a punt de baixar i ho comenta mentre puja: “És gran, fa com ressalts, les pedres se'n van molt avall”. En arribar a la meua alçada em passa per sobre i tira uns metres cap dalt, després m'aixeco i es provoca l'esllavissada. Els blocs es queden a la base del primer pou gairebé taponant la capçalera del segon, i el pas estret ja no existeix, la secció és similar a la resta de la cavitat.

La inestabilitat de l'indret convida a escampar la boira. Mirem cap a dalt i descobrim unes branques traveseres a les raconades de les parets, com a suport inferior d'on parteix la concentració de pedres. Llavors no hi ha dubte. A 2.500 m d'alçada no hi ha arbres, algú les ha pujat, les ha col·locat i ha construït un mur de pedra seca, però per què i quan? De seguida ens vam adonar que no era obra d'espeleòlegs intentant descurullar el pou, la mestria amb què estava

feta la paret feia pensar clarament que era obra de professionals. Pujant vaig comprovar la fiabilitat de la paret de pedra seca clavant-li unes quantes puntades, no va fer cap paper.

La resta dels dies van transcórrer amb les singularitats inherents a l'exploració de noves cavitats.

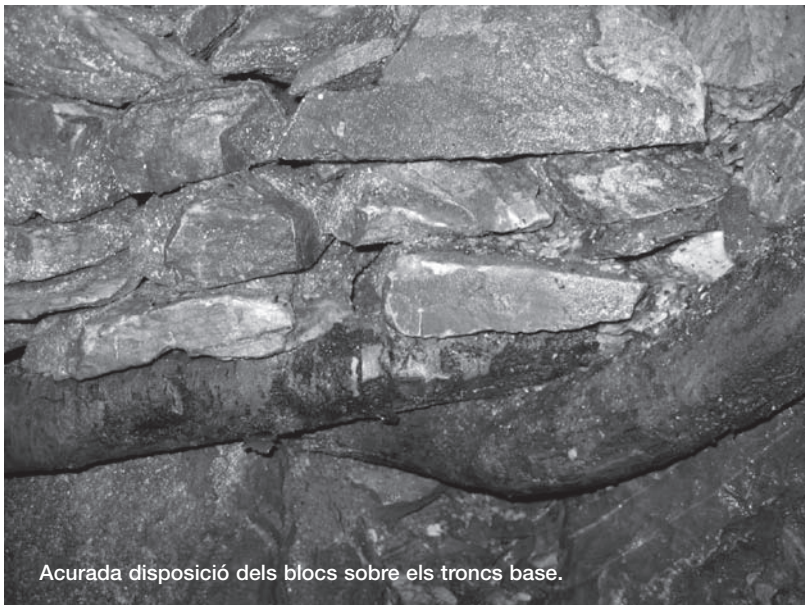
No va ser fins a uns quants dies després, revisant fotos, que ens vam fixar en la multitud de símbols, força erosionats, que apareixen gravats a la paret tombada: creus, lletres i una xifra que sembla una data, que d'allí estant ens van passar per alt totalment. La data és 1776.

Fins l'any següent no s'hi va tornar, llavors en una sortida de comprovació de l'estat de les congestes de neu a les boques dels avencs, ens vam atansar al H3.1, l'avenc del mur de pedra seca, intentant esbrinar alguna cosa més del que hi havia a la paret de l'entrada. Ens hi vam estar una estona, recorrent els gravats amb els dits i fotografiant-los des de prop. Vam descobrir més dates: 1862 i 1865, però de les lletres encara no hem tret l'aigua clara, potser són cognoms, juntament amb alguna paraula solta...? Al 2008 les boques més altes no es van obrir.

Què hem de fer, ara?

Picant al costat d'una data, a la paret, per sobre, també es poden apreciar altres símbols.

Acurada disposició dels blocs sobre els troncs base.

Vista del pou d'entrada amb el mur de pedra seca.

Primerament es va intentar aconseguir informació sobre terreny, amb el pastor de la vall, però el temps havia sepultat generacions i ningú no podia donar raó. Després ens vam dirigir al Consell General de la Vall, ells tenen registrades les explotacions mineres des d'inicis del segle xx, totes en altres punts de la vall. A la vall on estem treballat, només hi ha constància d'una mina per sobre el llac de Toro, anterior a les principals explotacions industrials de segle xx, però no en saben res més. Els va sorprendre la fondària del pou, ja que en perforacions mineres primerenques rarament

baixaven més de 6 o 7 m, i es mostraren molt interessats en l'assumpte. La boca de mina que apareix a tots els mapes s'obre en una intrusió de granits, consta d'una minsa galeria que remunta uns sis metres de recorregut a una alçada de 2.170 m, a les parets no s'aprecia cap inscripció, només una ampolla de vi de Bordeus mig plena d'aigua, amb l'etiqueta il·legible, resta com a senyal impertèrrit.

Davallant per l'avenc podríem obtenir alguna dada més, però per continuar l'exploració s'haurien de fer importants obres de sanejament entre l'inici de la paret de pedra seca i l'entrada del segon pou, una tasca tan acurada com la que s'ha dut a terme al tercer pou de la via de les Cúpules a l'avenc del Balconet. Però aquí hi ha centenars de quilos de blocs per sobre sostinguts per unes branques humides, col·locades fa 200 anys, encara que l'art de la construcció de paret de pedra seca se sustenta en el principi que una pedra aguanta l'altra, falcant-se unes amb altres. Abans, però, s'hauria de millorar la instal·lació del pou i disposar d'un equip de suport exterior.

Si hipotèticament els miners van aprofitar una obertura natural per obrir pas (aquesta i no cap altra), fins a superar el pas estret, col·locant els blocs extrets a la vora del pou, en compte

de traure'ls fins a fora, segurament per estar més que avesats en la construcció d'aquest tipus de murs, no sabem si van continuar baixant, que seria el més probable (tenint en compte l'espai llarg de temps en què van treballar a l'avenc). Fins on van arribar? Cercaven una veta de mineral? Qüestions totes que falten esbrinar. Si es continua l'exploració, és molt probable que trobem algun senyal més que ens aporti noves dades.

Text i fotos: Lluís Pérez Freixinet